

**EQUIP DE VELLESA I FAMÍLIA,
25 ANYS: LA MEMÒRIA I ELS RECORDS
(1994-2019)**

Equip de Vellesa i Família, 25 anys: la memòria i els records (1994-2019)

Equip de Vellesa i Família (EVIF)

Resum

El mes de febrer de 1994 es va constituir l'Equip de Vellesa i Família (EVIF), assignat al Departament de Serveis Socials i Sanitat del Consell de Mallorca. Al llarg de vint-i-cinc anys ha desenvolupat una feina, pionera en el seu moment, d'intervenció comunitària de caire psicosocial i educatiu amb persones grans i familiars cuidadors de persones grans dependents, basada en els principis de la Conferència d'Alma-Ata (1978), de la Carta d'Ottawa (1986) i en les tendències sistèmiques i de treball comunitari desenvolupades al final del segle XX. Aquest article repassa breument la seva trajectòria inicial i exposa els programes que actualment duu a terme i dels quals es beneficien anualment més de dues mil persones cada any.

Resumen

En febrero de 1994 se constituyó el Equip de Vellesa i Família (EVIF), asignado al Departament de Serveis Socials i Sanitat del Consell de Mallorca. A lo largo de veinticinco años ha desarrollado un trabajo, pionero en su momento, de intervención comunitaria de carácter psicosocial y educativo con personas mayores y familiares cuidadores de personas mayores dependientes, basado en los principios de la Conferencia de Alma-Ata (1978), de la Carta de Ottawa (1986) y en las tendencias sistémicas y de trabajo comunitario desarrolladas a finales del siglo XX. Este artículo repasa brevemente su trayectoria inicial y expone los programas que actualmente lleva a cabo y en los cuales participan anualmente más de dos mil personas.

1. Els inicis

El pas dels anys recompon els records. El dilluns 7 de febrer de 1994 va ser el punt de partida de l'Equip de Vellesa i Família. El nervi professional d'un grup de joves aprofità l'oportunitat afavorida per uns moments de canvi. Vuit professionals de diferents disciplines psicosocials uniren els seus esforços en un trajecte per al qual cadascú tenia passatges amb distintes destinacions. Cap d'ells, però, no podia imaginar-se que, vint-i-cinc anys després, el viatge, amb professionals i perfils renovats, encara podia tenir, com es diu a la pagesia, aigua a bastament.

El primer any, com passa amb tantes coses quan comencen, va ser el més important: no existien els horitzons, només la mar gran. La ruta era ambiciosa i, certament, desconeguda: la intervenció comunitària amb la vellesa per a un nou segle a punt de girar cantó. Traduint-ho: canviar els manipulats paràmetres d'una tercera edat dòcil al servei d'espuris interessos sociopolítics i transformar-los de manera que les

persones grans fossin protagonistes de la seva realitat i que fossin persones amb drets i deures.

Per altra banda, i professionalment parlant, el treball psicosocial amb la gent gran tampoc no estava molt definit. Els recursos dels serveis socials municipals de la Part Forana se centraven en la gestió del Servei d'Ajuda a Domicili i de les places residencials. La intervenció especialitzada amb els grans lluitava per fer-se un lloc en l'escenari comunitari. Mentrestant, la demografia ens enviava senyals inequívocs del pes poblacional de les persones grans en un futur no gaire llunyà. Calia estar preparats.

La combinació de consciència professional, oportunisme i competència d'aquell grup de companys, errors i defectes inclosos, va saber aprofitar el vent de la (petita) història dels serveis socials especialitzats per a les persones grans per impulsar una nau modesta però constant en el treball per millorar la vida de centenars de persones i, segons els casos, dels familiars que en tenen cura.

Després d'aquell dilluns de 1994 tot ha consistit a desenvolupar un miracle incontestable, un misteri inescrutable en una administració absolutament inefable. Per això, la paraula agraïment és la que més s'ajusta al que ara pot dir l'Equip de Vellesa i Família.

Varen ser vuit professionals escampats per una Mallorca rural, amb tics caciquistes, uns companys col·laborant amb uns serveis socials en construcció, en els quals tot estava per fer i res ni ningú no hi sobrava, una mescla d'escepticisme i d'il·lusió a parts iguals; i un departament, el de Serveis Socials i Sanitat del Consell Insular, que pretenia fer el paper que li pertocava en l'assignació de competències d'unes administracions poc o gens avesades a planificar o a establir drets socials.

Tanmateix, els professionals del treball social també cercàvem un lloc des d'on feinejar amb dignitat per a les persones grans i les seves famílies, un lloc on projectar la nostra legítima voluntat tècnica de ser i de fer, d'aportar i de compartir: Mallorca i els majors com a oportunitat.

Tot ha canviat molt, encara que, si ens hi fixem bé, a hores d'ara seguim el camí plantejat ara fa vint-i-cinc anys: treballar per a les persones grans, els familiars cuidadors de persones grans dependents, donar-los suport i treballar amb els professionals dels serveis socials activant iniciatives de participació amb entitats i institucions de la comunitat.

Aquells anys férem grups de conversa, creàrem espais de formació i de debat, encetàrem l'estimulació cognitiva (Sa Memòria!), els familiars cuidadors, compartirem experiències amb centres escolars, donàrem suport i orientació a companys del

treball social i familiar amb persones grans... Tot plegat amb uns programes aleshores increïbles, uns programes pioners sorgits de l'atzar i de la necessitat. Sis anys més tard, la roda del temps comportà la diàspora d'aquell grup inicial de professionals. Cadascú va seguir el seu camí, trajectes diferents i empremtes desiguals. Tanmateix, el destí havia deixat la seva marca. La prova? Vint-i-cinc anys després no només hi ha un espai per a la intervenció psicosocial i preventiva amb persones grans i les seves famílies, sinó que nous companys s'han encarregat de potenciar i aprofundir aquella primera empenta. Avui en dia, el treball psicosocial amb persones grans i familiars cuidadors ocupa tècnics de diferents perfils professionals d'àmbits tan diversos com els serveis socials, els sanitaris, les entitats socials, l'educació...

Fem vots, al mateix temps que encreuem els dits, perquè l'Equip de Vellesa i Família, amb la fórmula administrativa que sigui, pugui continuar duent a terme la seva contribució al benestar de les persones grans i les famílies. El principi central que ha guiat la nostra trajectòria fins aquí continua sent no només vàlid sinó imprescindible i irrenunciable: ajudar les persones grans i els familiars cuidadors en les oportunitats i adversitats que pot presentar el procés d'envelliment.

Hem arribat, passa a passa, fins als vint-i-cinc anys, i la nostra memòria, sense nombres ni estadístiques, només atén a una realitat innegable: els primers vint-i-cinc anys de vida i de feina feta. Nosaltres, els següents vint-i-cinc, qui sap si hi serem, però la missió continuarà sent enorme i necessària. Gràcies a tothom qui la fa possible.

2. Programes d'intervenció

2.1. Programa d'estimulació cognitiva i habilitats socials per a persones grans

- **Finalitat**

Es tracta de reforçar la memòria estimulant aquelles capacitats cognitives que es veuen afectades pel pas dels anys o per l'aparició d'algun tipus de deteriorament. D'aquesta manera, també enfortim les relacions interpersonals, treballem l'autonomia i la integració social de les persones grans i el seu benestar emocional, mitjançant exercicis i dinàmiques actives i agradables.

- **Objectius**

- Treballar les pèrdues de memòria associades a l'edat i/o a un deteriorament cognitiu lleu.
- Fomentar la integració social, les relacions socials i l'autoestima de la persona gran.

- Dotar les persones grans amb recursos personals (habilitats socials de comunicació, relació, autoconeixement emocional, tècniques de relaxació i minva d'ansietat...) per afrontar les dificultats associades al procés d'envelliment.
- Prevenir i pal·liar situacions de soledat i aïllament social que pugui viure la persona gran.

- **Destinataris**

Persones més grans de 60 anys i d'altres que, malgrat no tenir-los, amb valoració, es constati que viuen una situació assimilable.

- **Serveis**

- Sessions setmanals grupals.
- Atenció de grup, donar suport al procés d'envelliment i propiciar que el grup sigui un espai de suport mutu.
- Atenció comunitària, visibilitzant i promocionant un envelliment actiu.
- Atenció individual i directa a l'usuari en el propi municipi.
- Atenció familiar en funció de les necessitats detectades.

Taula 1 | *Dades resum*

Any	Dones	Homes	Total	Nombre de sessions
2015	1.372	218	1.590	1.380
2016	1.419	231	1.650	1.652
2017	1.422	233	1.655	1.652

2.2. Programa per a familiars cuidadors de persones grans dependents

- **Finalitat**

Proporcionar eines i suport tècnic per ajudar i capacitar els familiars cuidadors per millorar la seva qualitat de vida i l'assistència que ofereixen als seus familiars grans dependents.

- **Objectius**

- Informar i orientar tots els familiars que tenen cura o que en el futur tendran cura d'alguna persona gran en situació de dependència.

- Oferir suport personal i familiar.
- Crear d'un espai de desconexió, respir, diàleg i ajuda per als familiars cuidadors.
- Conèixer la situació personal i familiar del cuidador mitjançant l'aplicació d'instruments de valoració.
- Posar en valor la feina dels familiars cuidadors.

- **Destinataris**

Familiars cuidadors de persones grans dependents.

- **Serveis**

- Atenció individual i directa a l'usuari al propi municipi.
- Atenció familiar, en funció de les necessitats detectades.
- Atenció de grup, afavorint la creació d'uns espais de formació, capacitació, accés als recursos i d'intercanvi de vivències i materials.
- Atenció comunitària, fent difusió, promoció i sensibilització vers la tasca dels familiars cuidadors.

Taula 2 | Dades resum

Any	Dones	Homes	Total	Nombre de cursos
2015	351	56	407	48
2016*	148	37	185	48
2017*	153	32	185	69

* Les dades són parcials; s'han de comptabilitzar afegint-hi les dades corresponents de l'IB-Salut i de la Fundació Balear per la Dependència (per conveni).

2.3. Programa de suport psicosocial

- **Finalitat**

El programa procura l'atenció directa, individual o familiar, a les persones grans i als familiars cuidadors de persones dependents en situació de risc psicosocial motivada per dificultats associades al procés d'envelliment o per les atencions a la dependència dels familiars grans.

- **Objectius**

- Minvar o resoldre les dificultats que el procés de l'envelliment i la dependència generen sobre la persona gran i els seus familiars.
- Assessorar la millora en l'organització de les accions dels serveis d'atenció personal i l'accés als recursos disponibles.

- **Destinataris**

Persones més grans de 60 anys i familiars cuidadors no professionals de persones grans dependents detectats en els programes de l'Equip de Vellesa i Família.

- **Serveis**

- Valoració psicosocial integral.
- Capacitació i suport personal i familiar.
- El treball interprofessional i en xarxa.
- La prevenció en els seus distints nivells.

Taula 3 | Dades resum

Any	Dones	Homes	Total	Nombre d'intervencions
2015	101	15	116	337
2016	115	29	144	418
2017	372	98	470	747

2.4. Programa de participació i cooperació

- **Finalitat**

El programa de participació i cooperació és una plataforma per a les persones grans, per tal que participin en els serveis comunitaris que tenen a l'abast.

- **Objectius**

- Implementar accions comunitàries que promoguin i potenciïn un envelliment actiu.
- Promocionar iniciatives de participació i cooperació en les quals les persones grans siguin protagonistes treballant els valors humans.
- Prevenir l'aïllament social i generacional de les persones grans.

- **Serveis**

- Suport tècnic i coordinació amb els serveis socials comunitaris i específics de persones grans.
- Espais de formació i d'intercanvi entre professionals comunitaris i especialitzats en persones grans.
- Jornades professionals.
- Prevenció del maltractament i promoció de bones pràctiques amb persones grans.
- Promoció del voluntariat per a les persones grans i els familiars cuidadors.
- Fòrums municipals per a persones grans.
- Projecte intergeneracional.
- Intercanvi entre diferents grups de persones grans dels programes de l'Equip de Vellesa i Família: De poble a poble.

3. Espais de formació i d'intercanvi entre professionals comunitaris i especialitzats en persones majors. Jornades.

- **Destinatari**

Persones grans, familiars cuidadors, professionals de l'àmbit sociosanitari i de les entitats i institucions que treballen a l'àmbit comunitari.

4. Organismes i entitats que col·laboren en tots els programes esmentats

Hi han col·laborat, o hi col·laboren a hores d'ara, la pràctica totalitat dels ajuntaments de Mallorca, inclòs el de Palma, la Fundació Balear per a la Dependència de la Conselleria d'Afers Socials, l'IB-Salut, les associacions de persones grans i diverses entitats comunitàries d'àmbit municipal, supramunicipal i illenc.

5. Somnis de futur, esperances i desitjos

Tot i que, com a equip, ja comencem a tenir una trajectòria de certa consideració, ens sentim esperançats a bastament com per encara tenir desitjos renovats. Potser això té mèrit. Tanmateix, trobam que encara en té més, de mèrit, el fet que siguin les persones grans i els familiars cuidadors que participen als nostres programes els que ens responguin precisament a quin són *els seus* somnis de futur. Tot seguit mostram algunes de les seves potents reflexions. Totes fan profit.

«Desitj un món amb mestres capaços de transmetre el pensament crític sense imposició de les idees pròpies», Joan Tomàs Font, Banyalbufar.

«Jo voldria viure molts i molts d'anys, però no tornar vell», Bartomeu Palmer Mulet, Estellencs.

«M'agradaria aconseguir un món més just per a tots sense diferències de cap casta i sobretot que uns no s'aprofitin dels altres», Francesca Cortès Forteza, Inca.

«Desitjaria que no hi hagués immigrants en cap país, perquè això voldria dir que tothom tendria dret a desenvolupar-se a la seva terra i que no haurien de fugir per poder menjar», Margalida Mateu Pieras, Inca.

«Deseo que la tecnología no anule al ser humano», Celia del Castillo Sanz, Inca.

«Desitj i somii que els doblers no dominin el món», Magdalena Bestard Moyà, Inca.

«Que es millori la qualitat de vida de les persones majors i poder anar a passar un cap de setmana a la Lluna», Grup de Memòria de Campos.

«Evitar el dolor físic. Que es pugui aturar el temps», Grup de Memòria de Santanyí.

«He llegado a la conclusión que, para ser feliz, no es necesario tener mucho, basta que piense que la vida debe aprovecharse al máximo, ya que es un regalo y poder llegar a mayor aún más», Margalida Colom Escalles, Sóller.

«Coneixements, alegries, penes i desenganys», Antònia Oliver Rosselló, Alaró.

«Que enguany no hi ha cap mort a les carreteres i les llistes de l'atur s'han reduït i el càncer té cura. Que la malaltia d'Alzheimer ha quedat erradicada i els militars es dediquen a ajudar en zones amb problemes causats per canvis climàtics, perquè no hi ha cap zona de guerra en el món, i que tothom té el necessari per viure», Joana Garcia López, Sineu.

«M'agradaria poder passar amb els meus fills i amb els meus nets el màxim temps possible; poder compartir amb ells les seves alegries i poder ajudar-los i aconsellar-los quan les coses no vagin tan bé. En el meu dia a dia, m'agradaria poder seguir fent durant molt de temps la vida que faig ara. Poder seguir feinejant per casa sense problemes de salut que em dificultin les tasques i participant en les activitats que s'organitzen cada any al poble. Compartir amb els amics aquestes estones», Margalida Riutort Darder (Ariany).

«Ens hem de centrar i agafar els progressos amb calma. Tenim edat i experiència per poder comparar, i també la memòria en condicions —amb els profitosos cursos que feim— per poder opinar. No remuguem de tot per costum. Vegem les coses pel caire positiu. No retraguem temps passats; acceptem els progressos del món d'avui, encara que no tot —ni prop fer-hi— es faci al gust nostre. Progressar, sí; però amb mesura», Nicolau Colom Martí, Bunyola.